

КООПЕРАЦІЯ ЯК ВАЖЛИВИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

В. В. Лисенко, к. е. н., доцент, докторант
Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

Розглянуто умови розвитку та сучасні проблеми суб'єктів малого підприємництва в сільському господарстві. Визначено основні передумови необхідності їх кооперування для досягнення конкурентоспроможного виробництва. Обґрунтовано доцільність створення у малому підприємстві сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, надані рекомендації щодо напрямів їх розвитку та державної підтримки.

Постановка проблеми. Подолання соціально-економічної кризи в агропромисловому комплексі напряму залежить від ефективності розвитку малого підприємництва. Активізація малого підприємництва надає суттєвий вплив на політичну, економічну і соціальну стабільність суспільства, оскільки воно сприяє насиченню споживчого ринку товарами, розширенню конкуренції, зростанню зайнятості, соціальному розвитку населених пунктів, а головне – подоланню руйнівних процесів деградації сільських територій. Можна впевнено стверджувати що понад 50 % обсягу всієї сільськогосподарської продукції виробляється малими формами господарювання. Дрібнотоварне сільське господарства і сфера малого підприємництва є повноправними суб'єктами сучасного агропромислового комплексу

В процесі аграрний ринкових перетворень, при багатуокладності економіки, товаровиробник вільно обирає вид господарської діяльності і форму власності. Цей вибір залежить від соціально-економічних, екологічних, технічних та інших умов. Але, передусім, вибір повинен бути направлений на удосконалення господарсько-ринкових взаємовідносин між товаровиробниками в усіх галузях економіки і задоволення соціально-економічних інтересів суспільства. У зв'язку з цим найбільш актуальним питанням є створення і розвиток кооперативних форм малого бізнесу в сільському господарстві (основними з яких є господарства населення), вони є найбільш гнучкою формою господарювання, займають велику питому вагу у виробництві та збуті екологічно чистої продукції, мають значний вплив на забезпечення продовольчої безпеки країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Кооперація господарств населення сприяє відродженню селянина, як виробника, реального власника засобів виробництва і виробленої ним продукції.

Питання кооперації малих форм підприємницької діяльності є виключно важливими при реалізації державних заходів Ініціативи «Рідне село». Метою Ініціативи є підвищення якості життя сільського населення через зміцнення сільської економіки, налагодження соціальної інфраструктури, покращення довкілля.

Основними напрямками Ініціативи стали:

- зміцнення економіки господарств населення, фермерських господарств;
- підтримка сільськогосподарської кооперації як дієвого шляху підвищення конкурентоспроможності малих та середніх виробників сільськогосподарської продукції [1].

Представники малого сільськогосподарського підприємництва є незахищеними від диктату цін з боку продавців засобів виробництва, а також покупців їх продукції. Це пов'язано передусім з хронічною нестачею фінансових ресурсів. Погоджуємося, що говорити про ефективне виробництво конкурентоспроможної товарної продукції, можливість її заготівлі, зберігання, збуту та переробки приватними сільськогосподарськими товаровиробниками на малих площах з невеликою чисельністю працюючих і відсутністю необхідного обладнання - просто неможливо. Тому вихід може бути лише за умови кооперації як у виробничій так і обслуговуючій сферах [2, с. 210]

Мета та методика дослідження. Удосконалення внутрішнього та зовнішнього ринкового середовища для ефективного соціально-економічного розвитку суб'єктів малого підприємництва, оцінка принципів кооперації в ринкових умовах, механізму взаємовідносин в

кооперативі і інші питання породжують необхідність наукового дослідження і розробки заходів створення і розвитку різних видів кооперативів серед представників малого підприємництва, з урахуванням регіональних особливостей.

Виклад основного матеріалу. Формування потужної сільськогосподарської кооперації в Україні – це шлях до побудови нових інститутів в аграрному секторі. У Державній цільовій програмі розвитку українського села на період до 2015 р. [3], Державній цільовій економічній програмі підтримки розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на період до 2015 р. [4] було передбачено сприяння державою розвитку обслуговуючої кооперації сільськогосподарських товаровиробників, проте більшість передбачених заходів держави залишилися декларацією намірів лише на папері.

Сьогодні кооперативи необхідно прив'язати до сільської місцевості, до малих форм господарювання, наприклад, розмістити в приміщеннях сільських рад, або їх можуть забезпечити приміщенням місцеві переробні підприємства.

Практика показує, що створення найбільшої кількості робочих місць на селі відмічено на підприємствах, які орієнтовані на місцевий ринок, і це, переважно, малі форми господарювання. Разом з тим, основні проблеми функціонування малого підприємництва на селі знаходяться у виробничо-збутовій сфері і пов'язані з низьким рівнем товарності виробництва. Рішення даної проблеми можливо шляхом створення на основі кооперації дрібних товаровиробників постачальницьких, збутових, переробних, кредитних та інших сільськогосподарських споживчих кооперативів.

Сільськогосподарські споживчі кооперативи, як правило, представлені некомерційними організаціями, власниками господарств населення, фермерських господарств та інших сільськогосподарських товаровиробників, створенні для скорочення витрати і отримання додаткового доходу. При цьому кооперативу передається частина функцій по реалізації, постачанню, переробці продукції.

Функціональне утримання споживчої кооперації направлено переважно на задоволення потреб сільських жителів, що і визначає його роль і місце в АПК. Споживча кооперація концентрує значні за масштабами і різноманіттям матеріальні, фінансові, людські та інші ресурси, завдяки яким вирішуються соціально-побутові і культурні проблеми села.

Соціально-економічна направленість діяльності споживчих кооперативів полягає в зростанні виробництва і реалізації

сільськогосподарської продукції дрібними товаровиробниками, збільшенню зайнятості і доходів сільських жителів. Надаючи допомогу дрібним підприємствам, сільськогосподарські споживчі кооперативи сприяють найбільш ефективному використанню внутрішнього потенціалу самого малого підприємництва.

Розвиток сільськогосподарських споживчих кооперативів сприяє скороченню виробничих затрат і зростанню доходів виробників; підвищенню надійності і якості обслуговування аграрного виробництва; забезпеченню доступу селян до ринків матеріально-технічних, фінансових, інформаційних ресурсів, сільськогосподарської продукції і сировини; розвитку конкуренції в галузі сільського підприємництва; диверсифікації сільської економіки.

Одним із головних завдань діяльності сільськогосподарських споживчих кооперативів – це забезпечення малому бізнесу на селі збуту продукції. Ефективними інструментами і механізмами, які сприяють подальшому розвитку малих форм господарювання, можуть бути:

- постійне удосконалення форм і методів державної підтримки (субсидовані довгострокові кредити, фінансування індивідуальних програм, субсидії із обласного бюджету товаровиробникам і заготівельникам молока і м'яса та ін.);

- розвиток мережі дорадчих служб; перепідготовка і підвищення кваліфікації працівників малих форм господарювання в освітніх і наукових закладах аграрного профілю;

- прийняття додаткових преференцій (пільг) для сільськогосподарських споживчих кооперативів, що здійснюють збір сільськогосподарської продукції у населення;

- проведення безплатної передачі техніки і обладнання підприємцям, які займаються збором молока і м'яса (в рамках обласних цільових програм);

- виділення спеціальних грантів і проведення конкурсів «Лідер у заготівлі молока», «Лідер у заготівлі м'яса»;

- створення сільськогосподарських кооперативних ринків у кожному районі області;

- системне проведення ярмарок вихідного дня; організація передачі молодняка сільськогосподарських товари на відгодівлю в господарства населення;

- активне проведення сільських зборів з метою виявлення проблем і вирішення термінових питань та ін.

Висновки. Таким чином, якщо мале підприємництво є одним із пріоритетних напрямків відновлення села, то споживча кооперація – важлива умова розвитку самого малого аграрного підприємництва. При

цьому правомірно розглядати споживчу кооперацію в якості одного із основних умов відродження вітчизняного сільського господарства.

Розвиток сільськогосподарських споживчих кооперативів для малого підприємництва дозволяє обмежити вплив посередницького підприємництва на селі, вивести з тіні значні оборотні засоби, розширити доступ сільськогосподарських товаровиробників до послуг агросервісу і закріпити свої позиції на ринку.

Список використаних джерел

1. Ініціатива «РІДНЕ СЕЛО» Практичні кроки. Господарства населення та сільськогосподарська кооперація. [Електронний ресурс]. – Міністерство аграрної політики та продовольства України. Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/apk?nid=3389>.
2. Орлик О. В. Сільськогосподарська кооперація в умовах ринкових перетворень в аграрному секторі економіки / О. В. Орлик // Вісник Запорізького національного університету. – 2010. – № 3(7). – С. 207–213.
3. Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 р. [Електронний ресурс]: затв. постановою КМУ від 19.09.2007р. № 1158. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/1158-2007-п>.
4. Державна цільова економічна програма підтримки розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на період до 2015 р. [Електронний ресурс]: затв. постановою КМУ від 3.06.2009р. № 557. – Режим доступу: <http://www.zakon.gov.ua/laws/show/557-2009-п>.